

บทที่ ๕

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวเคราะห์คุณค่าการแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยระยะวิกฤต มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑. เพื่อศึกษาภาวะก่อนตายของผู้ป่วยระยะสุดท้าย ๒. เพื่อศึกษาการแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยระยะสุดท้ายในลัทธิ นานา ๓. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของการแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยระยะสุดท้ายในลัทธิ นานา โดยผู้วิจัยทำการศึกษาวเคราะห์จากเอกสารจากการวิจัยได้พบว่า

๕.๑.๑ ภาวะก่อนตายของผู้ป่วยระยะสุดท้าย

ผู้ป่วยเมื่อใกล้ตายกระสอกระจัดจะบริสุทธิ์หรือเศร้าหมองก็ตาม แล้วแต่กรรมที่จะส่งผลต่อจากอาณัติที่มีกรรม กรรมนิมิต คตินิมิตเหล่านั้นมาปรากฏแล้ว อาศัยอาณัติที่มาปรากฏตามอาการนั้นๆ นั้นเอง กระสอกระจัดจะบริสุทธิ์หรือเศร้าหมองก็ตาม แล้วแต่กรรมที่จะส่งผล และมีอาการเป็นไปคล้ายกับนอนไปในภพชาติที่จะพึงเกิดขึ้นแล้วแต่ภพชาติที่จะได้ไปเกิดนั้นๆ ย่อมเกิดขึ้นเรื่อยๆ เป็นส่วนมาก อุปมาเหมือนกระสอกระจัดของผู้ที่กำลังผูกพันอยู่กับการเล่น หรือกำลังดมหรสพ เช่น กำลังเล่นไพ่ เล่นหมากรุก หรือกำลังฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์เหล่านี้ ด้วยจิตใจอันจดจ่ออยู่กับภาพหรือเสียงที่ปรากฏอยู่เฉพาะหน้า หาได้คิดนึกไปในเรื่องราวอย่างอื่นไม่ แม้ว่าจะมีคนมาพูดจาไต่ถาม หรือใช้สอยบ้าง ก็ไม่ได้สนใจ สักแต่พูดไป ทำไปอย่างนั้นเอง ส่วนจิตใจหาได้เลิกละติดตามอาณัติที่ตนสนใจต่อไปไม่ คงจดจ่ออยู่กับภาพที่ดูหรือเสียงที่กำลังฟังเท่านั้น

กระสอกระจัดของผู้ใกล้จะตาย แม้ว่าร่างกายจะทรมาณด้วยอาการเจ็บปวด หรือมีผู้มาพูดจาแนะนำอาณัติที่ดีให้ประการใดก็ตาม กระสอกระจัดของผู้นั้นก็ยังคงยึดอยู่ในนิมิตอาณัติที่ปรากฏอยู่เป็นระยะๆ สืบต่อกันเรื่อยไป เป็นส่วนมาก แต่ไม่ใช่เป็นไปทั่วไปเสมอ กล่าวคือ ถ้าผู้ตายด้วยอาการเจ็บป่วยมาเป็นเวลานานๆ หลายนาที่ หลายชั่วโมง หลายวัน หรือเป็นเดือน เป็นต้น กระสอกระจัดย่อมเกิดขึ้นเรื่อยๆ ด้วยความเศร้าหมองหรือบริสุทธิ์ แต่จะเปลี่ยนกระสอกระจัดที่เศร้าหมองให้ผ่องใส หรือที่ผ่องใสให้เศร้าหมองก็ขึ้นอยู่กับผู้แนะนำ ซึ่งก็มีโอกาสเปลี่ยนได้หากรู้ว่านิมิต ๓ อย่างใดอย่างหนึ่งมาปรากฏแก่ผู้ที่จะตาย คือ ถ้าต้องการให้ผ่องใสก็ให้ญาติมิตรรับให้ผู้ตายทำบุญให้มากอาจมีสิทธิต่ออายุ

หรือทำจิตให้ผ่องใสได้ เมื่อตายไปก็จะได้ไปสู่สุคติ ถ้าต้องการให้ผู้จะตายเศร้าหมองก็ให้ญาติมิตร พุดคุยเรื่องการทำบาปอกุศล หรือ ทะเลาะวิวาทแย่งสมบัติกันให้ผู้ตายได้เห็นได้ยิน ผู้ตายก็จะไปสู่อบายทุกคติ นี้เรียกว่า มรณสังนวิธีธรรมดา

ส่วนผู้ตายโดยกะทันหันอาการเป็นไปต่างๆ ของกระแสจิตดังกล่าวนั้นหาไม่มี เช่น ประสบอุบัติเหตุกะทันหันตายทันที การถูกยิงตายโดยไม่รู้ตัว นิมิตอาจยังไม่ชัดเจน กระแสจิตจึงยังไม่เศร้าหมองหรือผ่องใส ตายไปอาจเป็นสัมภเวสีรอบุญบาปส่งผลอีกครั้งนี้กรณีพิเศษ จุติจิตซึ่งเป็นจิตดวงสุดท้ายแห่งปัจจุบันภพ ย่อมเกิดขึ้นแก่บุคคลที่มีชีวิตในระยะใกล้ที่สุดโน้ตสุดท้ายแห่งวิจิต หรือในเมื่อภวังคจิตสิ้นสุดลง แล้วก็ดับไปด้วยอำนาจการทำหน้าที่ย้ายจากภพเก่า หมายความว่า ปัจจาสังนมรณวิธิจิตนี้ จะเกิดกับบุคคลผู้ที่ตายในระยะใกล้ขีดที่สุดซึ่งญาติมิตรไม่สามารถจะแนะนำอารมณ์ที่ดีหรือไม่ดีให้ได้แล้ว (ในภาคปฏิบัติ หมายถึง ดวงตายครอบงำดวงธรรมประจำกายเดิมดับสนิททำให้หัวต่อกายที่พัวพันกับกายมนุษย์หรือที่นักปฏิบัติทั่วไปเรียกว่า เส้นใยชีวิต สีขาวบางๆ ได้หลุดออกจากกายเดิมแล้ว) มิใช่ผู้ที่ตายไปอีก ๑-๒ นาที เป็นต้นไปซึ่งเป็นมรณสังนบุคคลคือบุคคลที่ใกล้จะตายตามปกติ

ในการแสดงมรณสังนวิธีตามบาลีนี้มุ่งหมายเอา ปัจจาสังนมรณวิธิตี มิได้มุ่งหมายเอา มรณสังนวิธีธรรมดาที่เกิดกับบุคคลที่ใกล้จะตายภายใน ๑-๒ นาทีเป็นต้นไป มรณสังนวิธีธรรมดาได้แสดงแล้วในการปรากฏแห่งนิมิตทั้ง ๓ เมื่อใกล้จะตาย ซึ่งญาติมิตรอาจแนะนำอารมณ์ที่ดีให้แก่ผู้ตายได้

๕.๑.๒ การแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยระยะสุดท้ายในล้านนา

สังคมล้านนามีวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่หมู่คณะ ประกอบไปด้วย ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ประเพณี จารีต กฎหมาย เป็นเอกลักษณ์ร่วมที่เป็นแบบแผนในสังคม โดยสัมผัสได้จาก วิถีชีวิต พฤติกรรม บุคคลิกภาพ และถูกเก็บสะสม พัฒนา และถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลังล้านนา เป็นขอบเขตทางวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย หมายรวมถึงจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน รวมถึง ตาก และ อุดรดิตถ์บางส่วน ล้านนาเป็นชื่อต้นของอาณาจักรที่สถาปนา โดย พญามังรายมหาราช ในปี พ.ศ. ๑๘๓๙ ที่จริงแล้วขอบเขตอาณาจักรล้านนา ไม่ได้อยู่แค่ในประเทศไทยในปัจจุบัน ในอดีตก่อนมีแผนที่ประเทศไทย ล้านนาเคยมีดินแดนกว้างขวางเข้าไปในส่วนหนึ่งของพื้นที่รัฐฉานที่อยู่ในประเทศพม่าปัจจุบัน ส่วนหนึ่งของญวนนานใต้ประเทศจีน แถบสิบสองปันนา และส่วนหนึ่งของประเทศลาวตอนเหนือในปัจจุบัน วัฒนธรรมล้านนา หมายถึง วัฒนธรรมที่มีแบบแผนที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่เคยเป็นดินแดน อาณาจักรล้านนาในอดีต ปรากฏให้เห็นใน วัฒนธรรมการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาความรู้

ด้านต่างๆ ทั้งความเชื่อในเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมล้านนา และในสังคมล้านนามีหนึ่งคือความเชื่อเรื่องการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยระยะวิฤติในล้านนา

การแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยระยะสุดท้ายในล้านนาเป็นความเชื่อเป็นพิธีกรรมที่ชาวล้านนาสืบกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยมีรูปแบบ เริ่มตั้งแต่ การไหว้พระ การสมาทานศีล และการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วย โดยการแสดงธรรมนั้น จะอารธนาพระสงฆ์มาแสดงธรรมเป็นทำนองแบบล้านนา หรือเรียกว่าทำนองธรรมวัตร ธรรมที่พระสงฆ์ใช้แสดงนั้นเป็นธรรมที่เขียนในใบลานที่นักปราชญ์ผู้รู้ได้รจนาแต่งขึ้น เรียกว่าธรรมมหาวิปาก ซึ่งในเนื้อธรรมมหาวิปากนั้น ได้กล่าวถึง เรื่องการให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา

ความเชื่อในเรื่องการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยระยะสุดท้ายในล้านนานั้นเป็นความเชื่อที่ฝังมาโดยเชื่อกันว่า การที่ผู้ป่วยได้ฟังธรรมจิตใจของผู้ป่วยอาจดีขึ้น หากผู้ป่วยตายลงเชื่อว่าผู้ป่วยจะไปเกิดที่สุคติภูมิ หรือผู้ป่วยได้ฟังธรรมแล้วอาการผู้ป่วยดีขึ้น ผู้ป่วยก็จะเชื่อเรื่องบุญบาปมากขึ้นเข้าวัดให้ทานรักษาศีลภาวนา ส่วนญาติผู้ป่วยที่ได้ฟังธรรมแล้วผู้ป่วยตายลงญาติผู้ป่วยก็เชื่อว่าผู้ป่วยได้ฟังธรรมผู้ป่วยก็ไปสู่สุคติภพแล้ว ทางญาติผู้ป่วยก็เกิดความสบายใจขึ้น การแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยนั้นยังคงสืบมาจนถึงปัจจุบัน

๕.๑.๓ คุณค่าการแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยระยะสุดท้ายในล้านนา

การแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยในล้านนา เป็นคติความเชื่อที่สืบทอดมาช้านาน โดยมีความเชื่อที่ส่งผลหลายด้าน (๑) ด้านจิตใจ (๒) ด้านวัฒนธรรม (๓) ด้านสังคม จากการวิจัยสรุปว่า คุณค่าด้านจิตใจนั้นผู้ป่วยผู้ได้ฟังธรรมบางคนอาการดีขึ้นบางคนตาย บางรายที่ตายนั้นเชื่อกันว่าผู้ที่ตายไปแล้วถ้าได้ฟังธรรมอันสูงส่งแห่งการฟังธรรมจะนำไปเกิดบนสวรรค์ชั้นฟ้า จะไปเกิดในสุคติภพ ส่วนบางรายรายที่อาการป่วยดีขึ้นนั้น ด้านจิตใจก็จะเป็นที่จิตใจอันเป็นกุศลกว่าเดิมจากก่อนป่วยอาจจะทำบาปอกุศลไว้มาก ก็กลับตัวกลับใจหันหน้าเข้าวัด ให้ทาน รักษาศีล ภาวนามากขึ้น ส่วนจิตใจของญาติผู้ป่วยหากผู้ป่วยตายทางญาติพี่น้องก็สบายใจว่าผู้ตายไปสู่สุคติด้วยอันสูงส่งการได้ฟังธรรมก่อนตาย ส่วนญาติของผู้ป่วยที่อาการดีขึ้น ก็เกิดความรู้สึกเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนามากขึ้น คุณค่าด้านวัฒนธรรมการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยในล้านนา ส่งผลต่อทางด้านวัฒนธรรมจารีต เพราะการแสดงธรรมการนำเอาคำสอนพระพุทธศาสนามาแผ่แพร่ ผู้คนเกิดความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามากขึ้นกว่าเดิม จากบางคนไม่เคยสร้างกุศลกรรมหันมาสร้างกุศลกรรม ด้านสังคมการแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วยนั้นทำให้คนมีความกตัญญูรู้คุณ ต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ และทำให้คนมีคุณธรรมจริยธรรม สังคมมีความสงบขึ้น

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์การแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยระยะสุดท้าย ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยในล้านนา ถือว่าเป็นแค่ส่วนของท้องถิ่น ผู้วิจัยมาพิจารณาแล้วว่าการศึกษาวิเคราะห์การแสดงธรรมนั้นควรศึกษาเพิ่มเติม ในส่วนการแสดงธรรมแบบปาฐกถาให้ผู้ป่วย หรือการให้ธรรมะแก่ผู้ป่วยในการใช้สื่อธรรมะให้ผู้ป่วยได้ฟังได้เห็น เพื่อเป็นการรักษาจิตใจของผู้ป่วยในแนวแบบอื่นที่แตกต่างจากล้านนา

การศึกษาการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยระยะสุดท้าย ทำให้ทราบถึงภาวะก่อนตายของผู้ป่วย การแสดงธรรมพื้นเมืองแก่ผู้ป่วย คุณค่าการแสดงธรรมแก่ผู้ป่วย ด้านจิตใจผู้ป่วย ญาติผู้ป่วย ด้านวัฒนธรรม และด้านสังคม พิธีกรรม ความเชื่ออันเป็นส่วนที่ควรอนุรักษ์ไว้ และทำให้ทราบถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะได้นำไปปฏิบัติใช้ในการดำรงชีวิต จนถึงมรรคผลนิพานต่อไป

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในทางวิชาการ

ข้อเสนอแนะในแง่นโยบายการนำไปใช้ การศึกษาวิเคราะห์การแสดงธรรมแก่ผู้ป่วยระยะสุดท้าย มุ่งศึกษาในเนื้อธรรมบาลาน ธรรมทวิบาท ซึ่งในเนื้อธรรมกล่าวถึงหลักธรรมมากมายหลายข้อ

๑. การนำหลักธรรมคำสอน การให้ทาน รักษาศีล ภาวนา ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางโลกและทางธรรม

๒. ให้มุ่งเน้นศึกษาพิธีกรรมความเชื่ออย่างมีเหตุมีผล ความศรัทธา เพื่อให้พระพุทธศาสนา เจริญรุ่งสืบไป และให้ผู้สร้างแนวปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริง

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๑. ควรทำการศึกษาวิเคราะห์การแสดงธรรมในล้านนา เช่นการแสดงธรรมในสืบชะตา การแสดงธรรมในงานขึ้นบ้านใหม่

๒. ควรทำการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาธรรมพื้นเมือง เช่นธรรมนิพานสูตร ธรรมมาลัยโศด โลก ธรรมโลกวุฒิสสูตร

๓. ควรทำการศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมความเชื่อในล้านนา เช่นเรื่องการพ่อนผี การใส่ผีในล้านนา การดำนขันข้าวในล้านนา

๔. ควรศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมในล้านนา เช่นวรรณกรรมหรือคำวธรรม

